

Az országos gyarapodási jegyzékek külföldön és Magyarországon

HARASZTHY GYULA

I.

Az utóbbi években az egész világon, így Magyarországon is megnőtt az érdeklődés a könyvtári tájékoztató munka kollektív jellegű eszközeinek elvi és gyakorlati, szakmai és módszertani problémái iránt.

E könyvtári műszerek megvalósítása során találtuk szembe magunkat a külföldi könyveket központi (országos) jegyzékek formájában nyilvántartó gyarapodási jegyzékekkel is.¹

Az első pillanatban úgy tetszett, hogy egy ilyen viszonylag tekintélyes múltú, külföldön igen sok országban meglévő kiadvány-fajta szakirodalma szinte minden kérdésben eligazít bennünket, készen kapjuk a feleletet a különféle problémák megoldására.

Nem így volt. A kérdés külföldi szakirodalma rendkívül csekélynek, elvi szempontból nem kielégítőnek bizonyult, sőt a műfaj bibliográfiai nyilvántartása is meglehetősen felületesnek mutatkozott. A közkézen forgó jelentős másodfokú bibliográfiák (Th. *Bestermann*, L. N. *Malclès*, G. *Schneider*, W. *Totok* — R. *Weitzel*, C. *Fleischhack* — E. *Rückert* — G. *Reichardt*) láthatóan nem tudnak mit kezdeni a műfajjal; vagy nem tartják nyilván, vagy a gyanús jövevényt megillető zavart fogadtatásban részesítik: néha a nyomtatásban kiadott központi címjegyzékek között, máskor a katalógus-kiadványok sorában, itt-ott pedig az összefoglaló bibliográfiák társaságában regisztrálják.

Ez a bizonytalan és hiányos nyilvántartás ellentmondásként hat azzal a ténnyel szemben, hogy az országos gyarapodási jegyzékek különösen a második világháború után egyre több helyen tűntek fel, a hagyományos forma megújított, szerepe és jelentősége megnövekedett.

Mindez arra készítetett bennünket, hogy a magyar kiadvány gyakorlati megszervezésével párhuzamosan kísérletet tegyünk e jegyzékek elvi és szakmai kérdéseinek tárgyalására és összefoglalására.

A tudományos könyvtárak új gyarapodási jegyzékei iránt akkor nőtt meg az érdeklődés, midőn a XIX. század közepén — a kutatómunka fellendülésének és szervezettebbé tételének idején — az új tudományos eredmények, általában az új kiadványok figyelemmel kísérése létérdeke lett a tudósoknak és a szakembernek egyaránt². Nem véletlen tehát, hogy a nagy könyvtárak ettől az időtől kezdve Európában és Amerikában egyre inkább arra törekedtek, hogy rendszeresen kiadják új gyarapodási jegyzékeiket, s ilyen módon támogassák a kutató munka eredményességét.

A XIX. század nagy bibliográfiai vállalkozásainak árnyékában ezek a gyakorlati jellegű jegyzékek nem igen terjedtek túl egy-egy könyvtár olvasótáborának

válogatott körén. Ezt a zárt, gyakorlati jellegüket különben a mai napig megőrizték, amennyiben csak saját beszerzéseikről — leginkább a külföldiekről — óhajtották tájékoztatni olvasóikat.

Azonban már a múlt század második felében kezdtek feltűnni a helyi jellegű jegyzékek mellett azok a központi kiadványok is, melyek egy-egy ország több jelentős könyvtárának új gyarapodásáról kívánták tájékoztatni az olvasókat.

E kollektív könyvtári munkaeszközök létrejötte különféle indítékokból fakadt, s így az összevont (központi) gyarapodási jegyzékek funkciói és típusai már kezdetől fogva eltéréseket mutattak fel.

Ezúttal a magyarországi fejlődés megértésének érdekében e kiadványok fő típusait és alapvető funkcióit kívánjuk csupán ábrázolni.

Valamennyi központi gyarapodási jegyzék közreadásának közös kiindulópontja az a törekvés volt, hogy az egyes könyvtárak új beszerzési kiadványaihoz viszonyítva hatékonyabb és szélesebbkörű tájékoztatást nyújtson a tudományos problémák iránt érdeklődő olvasóknak.

Ehhez az alapvető, közösnek mondható funkcióhoz egyéb igen fontos különleges célkitűzések tapadtak, s ennek következtében az elvileg „egyetlen” típus differenciálódott, vagy más fogalmazással ezt a hatékonyabb tájékoztatási feladatot különféle kiadványtípusokkal, más-más módszerekkel kívánták megközelíteni. Ebből következett az, hogy az elvileg egységes kiindulás ellenére a gyarapodási jegyzékekre ruházott egyéb funkciók különbözősége a műfajon belül lényeges eltéréseket okozott.

Tekintsük át röviden a típusokat, melyek egyúttal a feladatok területén is további vizsgálódást tesznek lehetővé.

Az egyik alapvető forma az illető ország kurrens központi katalógusának nyomtatásban való kiadása. Viszonylag korán, 1886-ban tűnt fel Svédországban (*Accessions-Katalog. Sveriges Offentliga Bibliotek*), Olaszországban (*Bollettino delle opere moderne straniere*), 1902-ben Dániában (*Accessions-Katalog*), majd jóval később, 1929-ben Finnországban (*Soumen Tietullisten Kirjastojen Lisäluettelo*). Közös jellemzőjük e rendszerint nagyszabású kiadványoknak, hogy a közreműködő szakkönyvtárak bejelentései alapján a nemzeti könyvtár nyomtatott kötetek formájában teszi közzé az illető országba beérkezett külföldi könyvek címeit és lelőhelyeit. Mivel lényegében a cédula-formájú központi katalógust kívánják helyettesíteni, terjedelmes kötetekben, legtöbbször egy (sőt néha több év) anyagát fogják össze a az aktív, gyors tájékoztatás feladatát akarva-nemakarva elhanyagolják, lassanként retrospektív jellegű összeállításokká válnak. Nem véletlen, hogy újabban ezek a nagyműltű könyvtári vállalkozások Svédországban is, Dániában is — természetesen alapkoncepciójuk határain belül — korszerűsödni akarnak.³

Ez az országos gyarapodási jegyzék-típus — éppen mert a központi katalógus feladatait teljesíti — maradéktalanul a könyvtárközi kölcsönzés szolgálatába állítható, hiszen nagy címanyagot és viszonylag sok lelőhelyet közöl.

Meg kell még jegyezni, hogy e gyarapodási jegyzékek ragaszkodnak a hagyományos nyomdatechnikához s így késésük, elmaradásuk részben ezzel a konzervatívizmussal is magyarázható,

Szintén a központi katalógussal, annak szolgáltatásaival kapcsolatos e kiadvány-típus ama korszerűbb változata, mely a *tájékoztatást* tekinti főfeladatának

s nem akarja a kartonkatalógust feltétlenül helyettesíteni, hanem csak annak anyagán épül fel.

A központi katalógushoz köti még e jegyzékeket az a körülmény is, hogy szerkesztésük attól elválaszthatatlan. Rendszerint úgy jönnek létre, hogy a katalógus számára jelentő könyvtárak anyagából a szerkesztők megfelelő anyagot válogatnak össze, s így a központi katalógus korszerű szolgáltatásait (tájékoztató feladat, könyvtárközi kölcsönzés támogatása, bibliográfiai és gyarapítási segítségnyújtás) annak hivatali helyiségein és telefonvonalain túl ki tudják terjeszteni a kiadvány előfizetőire, illetve olvasóira is.

Ilyenek elsősorban századunkban a két világháború között vagy még inkább a második világháború után kiadott külföldi könyvek gyarapodási jegyzékei. Rendszerint havi (esetleg negyedévi) periodicitás, az anyag szakosított elrendezése s legtöbbször foto-offset technika (a gyors átfutás és megjelenés egyik biztosítéka) jellemzi őket. Néhány példa erre a típusra: a szovjet, lengyel, magyar, nyugatnémet országos gyarapodási jegyzékek.

A központi katalógus funkcióit gyakorolja még az a nagyszabású kiadványtípus is, mely ugyan nem a központi katalógus irányából indult el, hanem utólag, éves vagy többéves kumulációiban vált azzá olyan módon, hogy a központi szerepet vivő könyvtár részletező, bibliográfikus értékű címléírásai mellett feltünteteti a szóbanforgó könyv egyéb, más könyvtárak által bejelentett leőhelyeit is (a berlini Staatsbibliothek *Berliner Titeldrucke* című közismert kiadványa, vagy a washingtoni Library of Congress hatalmas katalógus-kiadványainak különféle kumulációi).

E típus egyik ismérve az, hogy a központi katalógizálás (az ún. „cooperative cataloguing”) és cédulaellátás felől jut el a kumulatív jellegű, kötetformában kiadott központi katalógushoz. E kiadványokra az jellemző, hogy címléírásaik alapján tetszés szerinti számban kartonokat lehet rendelni a cédulákat előállító központi könyvtártól s országos gyarapodási jegyzékké csak később, e címléírások alapján bejelentő könyvtárak adatainak bejegyzése után, a megfelelő kumuláció elvégzésével válik a kezdetben egyetlen könyvtár gyarapítási jegyzékének tekinthető kiadvány. S mivel e típusnál az elsődleges cél a kartonok előállítás, természetesen vezetett ez oda, mint a *Berliner Titeldrucke* legújabb átalakítása: először készül el a nyomtatott cédula, majd csak ezután a kiadvány⁴. Ez a körülmény viszont a tájékoztatás gyorsaságát és frissességét veszélyezteti.

E főtipusok jellemzése talán bebizonyította, hogy a funkciók nem egyszer keresztezik egymást, azok szolgálatában néha csak sorrendi és mennyiségi különbség van.

Még inkább elmondható ez ama feladatok gyakorlására, melyek az országos gyarapodási jegyzékek még mindig fontos, de lényegileg már másodrendű funkcióinak számítanak.

Az első — nem gyakoriságban, de a „nemzeti” anyaggal való kapcsolata miatt — az az eljárás, mely az illető ország szempontjából külföldinek tekintendő könyvek mellett a hazai könyvtermés címeit és adatait is közli s így a nemzeti bibliográfia határait is súrolja. A már többször említett washingtoni *The National Union Catalog* mellett tipikusabb példákat is hozhatunk fel: a svájci jegyzék először (1923) a *Le livre Suisse* mellékletként jelent meg, a magyar központi címjegyzék huszas évekenbeli változata a hazai kiadványok részletes címléírásait is közölte, az 1954-ben megindult spanyol kiadvány az idegen művek adatai mellett a spanyolokét is közli.

E központi gyarapodási jegyzékeknek — éppen a hazai anyag adatainak lehetőleg részletező közlése miatt — már bibliográfiai szempontból is van szerepük.

Bár hangsúlyozzuk, hogy az országos gyarapodási jegyzékek amennyire nem nemzeti bibliográfiák, annyira nem szakbibliográfiák sem — mégis van bibliográfiai hasznuk és hivatásuk. Minél gazdagabb anyagot tár fel egy országos gyarapodási jegyzék, s azt megfelelő, a közlésre kerülő anyaghoz simuló szakrendben teszi, annál nagyobb bibliográfiai használhatósága is.

Ujabbban feltűntek olyan gyarapodási jegyzékek is, melyek ajánló jellegűek, erőteljesen válogatnak a rendelkezésre álló anyagból s különösen a társadalomtudományok területén határozott céljuk az olvasók nevelése, ideológiailag megfelelő befolyásolása⁵ (pl. a *Berliner Titeldrucke* új folyama a Német Demokratikus Köztársaságban vagy a csehszlovák jegyzék — *Novinky literatury spolecenské vědy* — átalakulása 1962-től). A csehszlovák jegyzékre már a dokumentációnál szokásos komplex anyagfeltárás is jellemző — igaz, hogy mennyiségileg eléggé korlátozott mértékben — mert a könyvek mellett a fontosabb folyóiratcikkeket, sőt recenziókat is besorolja az egyes szakcsoportokba. Amikor ilyen módon ez a központi gyarapodási jegyzék áttöri hagyományos kereteit s funkcióit látszólag kiterjeszti, egyúttal szűkebb területre kénytelen visszavonulni s mennyiségileg jóval kisebb anyagot feltárni⁶.

A másodlagos funkciók között szerepel a jegyzékek nyújtotta haszon a szerzeményezés területén. Nem elsősorban az, hogy — amennyiben „naprakészen” jelennek meg — segítséget, tanácsot képesek adni a kisebb könyvtárak külföldi beszerzéseihez, hanem sokkal inkább az, hogy egy-egy ország külföldi gyarapításainak koordinálásában eredménnyel lehet őket felhasználni. Minél gazdagabb, lehetőleg teljes anyagot tár fel az adott ország külföldi gyarapodásainak központi jegyzéke, annál inkább mód van a szerzeményezés magasszintű egyeztetésére, természetesen a megfelelő elemzések sokoldalú elvégzése után.

Ha jó és árnyalt név- és tárgymutatók egészítik ki a jegyzékeket, annál több lehetőség van az analízis, az összehasonlítás elvégzésére. Itt jegyezzük meg, hogy a beszerzés „fehér foltjainak” feltárására, a túlzott ellátottság felderítésére, végül az egyes gyűjtőkörök elhatárolására, a könyvtárak un. profiljának pontosabb megállapítására is fel lehet használni az országos gyarapítási jegyzékeket.

Nem egy országban a szakemberek tudatosan tartják számon a gyarapodási jegyzékek e szerzeményezési kisegítő funkcióit (pl. a Német Szövetségi Köztársaság ma szünetelő gyarapodási jegyzékei, az északi államok „Accessions-Katalog”-jai, a szocialista államok gyarapodási jegyzékei).

A feldolgozó munkában, a kisebb könyvtárak katalógusainak fejlesztésében, a címleirási gyakorlat egységének előmozdításában szintén szerepe lehet az országos gyarapodási jegyzékeknek. Itt nemcsak a Titeldrucke-szerű kiadványok kartonellátó szolgálatát értjük ezen, hanem az olyan módszereket, mint a kiadványok egyoldalas nyomatokban való kiadása (*Berliner Titeldrucke*, az első magyar központi gyarapodási jegyzék), hogy a könyvtárak a címkivágatokat kartonra tudják ragasztani. A címleirási szabvány megalkotása előtt szinte norma szerepe volt az országos gyarapodási jegyzéknek (a huszas évek magyar kiadványa) a katalogizálás területén.

A másodlagos feladatok közé sorolható a könyvtárközi kölcsönzés támogatása is. Nem azért, mintha a központi katalógusok szerepét teljesen vagy részben ellátó országos gyarapodási jegyzékek főfeladatának nem lenne tekinthető a

könyvtárközi kölcsönzés segítése, hanem azért, mert a füzetekben, kötetekben, esetleg kumulációkban megjelenő gyarapítási jegyzékeknel sokkal alkalmasabbak a kartonformájú katalógusok a kölcsönzés támogatására.

A funkciókkal kapcsolatban kell hangsúlyozni azt a fontos körülményt, hogy az országos gyarapodási jegyzékek nemcsak a könyvtárközi együttműködés termékei, hanem bizonyítékai is a helyes könyvtárpolitikai célkitűzések meglétének és gyakorlati érvényesítésének. Ugyanakkor a már meglévő kooperációs hajlamot tovább fejlesztik, újabb eredményeket segítenek létrehozni a könyvtárak közös munkája területén.

Maga a tény — amire a szocialista államok országos gyarapodási jegyzékei kitűnő példát mutatnak — hogy széleskörű, sok könyvtár gyarapítását közlő jegyzék szükségessé teszi a könyvtárak egész sorának gyors, jól megszervezett együttműködését, igazolja a kooperációnak, mint alapvető módszernek a realitását. A központi jegyzékek egész sorát — csaknem valamennyit — idézhetnénk, ha a közös módszer legjellemzőbb vonását akarnók megállapítani.

Ez az együttműködés, a könyvtárak közös cél érdekében való összefogása, az államok egy részében önkéntes. Ide tartoznak mindenekelőtt a szocialista országok gyarapítási jegyzékeinek szerkesztési módszerei. De a nyugati államokban is sok helyen erre az önkéntes kooperációra épül az országos gyarapodási jegyzékek anyagának összegyűjtése. Legfeljebb a kiadás költségeit róják rendeletileg — a költségvetés arányában — az egyes könyvtárakra, mint Dániában, ahol a 80 %-ig terjedő államszegélyből $2\frac{1}{2}$ %-ot vonnak le a közhasználatú könyvtári szolgáltatások céljaira ⁷.

A kooperáció iránya felé mutat a korunkra jellemző gazdaságossági szempont vizsgálata és megvalósítása is. Világos, hogy egy-egy országban a könyvtárak és könyvtári hálózatok tucatjaiban elkészülő gyarapodási jegyzékek anyagban, személyzetben, nyomdai költségekben jóval többet igényelnek, mint a központi helyen korszerű eszközökkel előállított országos gyarapodási jegyzékek. Ha ehhez figyelembe vesszük azt is, hogy a kisebb anyagot feltáró, egyes könyvtári vagy hálózati jegyzékek hatékonysága és felhasználhatósága jóval csekélyebb, mint az országosaké, a gazdaságosság haszna és értelme még kézenfekvőbb.

II.

Az országos gyarapodási jegyzékek funkcióival és típusaival kapcsolatos, az előbbi fejezetben ismertetett problémák további részletezésre szorulnak. A most következő kérdések tárgyalása azért sem felesleges, mert a műfaj határait, hatását és szakmai—módszertani vonatkozásait éppen ezek a kiegészítések hivatottak megvilágítani.

Tartalmi keretek. Az országos gyarapodási jegyzékek egy része a könyvek mellett a periodikák adatait és lelőhelyeit is regisztrálja (az Egyesült Államok, Dánia, Olaszország kiadványai), sőt a csehszlovák kiadvány legújabbban válogatott folyóiratcikkekkel is tartalmaz. Azonban a legtöbb gyarapodási jegyzék csak a könyvszerű kiadványokra összpontosítja figyelmét, ami a könyvkiadás legújabbkori arányait tekintve természetesnek, sőt szükségszerűnek mondható. Ugyanakkor a periodikák kurrens nyilvántartását igen sok államban (pl. Magyarországon is) külön kiadvány látja el.

A könyvkiadás hatalmas méretei a központi gyarapodási jegyzékek egész sorát tartalmi és műfaji korlátozásokra kényszerítette. Ez a korlátozás nem egyszer formális jellegű (pl. a svéd jegyzék a 75 lapon aluli nyomtatványokat, a különnyomatokat nem tartja nyilván), máskor a kiadványok bizonyos efemernek mondható kategóriáit (általános és középiskolai tankönyvek, brosurák stb.) rekeszti ki a regisztrálásból. Legtöbbször az u.n. „musica practica” anyag és a nem könyvszerű térképek központi nyilvántartása is elmarad, vagy külön kötetekben kerül kiadásra (a Library of Congress megoldása). Van példa már a filmek központi nyilvántartására is.

Rendszerint problematikus a doktori disszertációk címeinek és lelőhelyeinek közlése is. Az NSZK (ZKA, Göttingen) gyarapodási jegyzéke csak annyiban regisztrálja a disszertációk adatait, amennyiben azok könyvkereskedelmi forgalomba kerültek.

Nem egyszer a nyelvi kritérium is szerepet játszik a közlésben. Néhány érdekes példa: a kínai (pekingi) könyvtárak központi gyarapodási jegyzéke kizárólag az európai nyelveken megjelent kiadványokkal foglalkozik, a sanghaj-i jegyzék pedig három szériában tartja nyilván az új beszerzések címeit, midőn az orosz, a nyugati és a japán nyelveken irt munkákról tudósít. A *Berliner Titeldrucke* 1954-ben megindult új folyama kezdetben kizárólag a szovjet és a népi demokratikus kiadványok címeit és adatait közölte, majd később ismét felvette a nyugati országokéit is, válogató és ajánló jelleggel.

A washingtoni Kongresszusi Könyvtár külön listákat adott ki az orosz nyelvű, illetőleg a népi demokratikus országok nyelvein megjelent anyag regisztrálására. Ebbe a munkába további 100 könyvtárat is bevont.

Bizonyos korlátozást szoktak alkalmazni a jegyzékek a felvett művek kiadási idejét illetően is. A Német Szövetségi Köztársaság és Lengyelország gyarapodási jegyzékei az 1939 óta megjelent könyveket tartják nyilván, Svédországé az utolsó tíz, Magyarországé az utolsó öt, a Szovjetunióé pedig az utolsó négy év külföldi kiadványait regisztrálják.

Szerkezet és szakrendszer. A központi gyarapodási jegyzékek felépítése csupán kivételes esetben betűrendes. Ilyenek a Library of Congress kiadványai, továbbá a *Berliner Titeldrucke* kumulációi, vagy a dániai jegyzék évi betűrendes összesítései.

A tájékoztatás alapvető célkitűzésének megfelelően a legtöbb gyarapodási jegyzék szakosított (szisztematikus) csoportosításban közli anyagát. A szakcsoportok száma általában nem nagy, a differenciálásnak a katalógusokra jellemző módszerét a központi gyarapodási jegyzékek nem veszik át, általában — igen helyesen — egy más könyvtári munkaeszköz (a katalógus) szempontjait nem akarják saját célkitűzéseikre és strukturájukra erőltetni. Inkább az integrálás, mint a specializálódás a szándékuk. A jegyzékek előszavai nem egyszer hangsúlyozzák, hogy a határterületek, az összefüggések, a kapcsolatok szakrendi nyilvántartását inkább érzik feladatuknak, mint a túlságos széttagolásra, differenciálásra való törekvést.

Néhány példa eléggé jellemzi ezt az állásfoglalást: az olasz *Bollettino* csupán 9 szakra osztja anyagát, a ZKA (Német Szövetségi Köztársaság) 23, a svéd *Accessions-Katalog* 31 főcsoportot (ezen belül 166 szakot) különböztet meg.

A legtöbb korszerű jegyzék társadalomtudományi és természettudományi

sorozatra oszlik s ezeken belül differenciálódik tovább. Kitűnő példa erre a szovjet *Szvodnij Bjulleten'*, melynek társadalomtudományi szekciója 15 főcsoportot s ezen belül — az anyag természetének megfelelően — kb. 160 szakcsoportot használ, a természettudományi szekció pedig 10 főcsoporton belül mintegy 110—115 csoporttal operál. Hasonló arányokat találunk — kevés eltéréssel — az NDK, Lengyelország és Magyarország országos gyarapodási jegyzékeiben is.

A gyarapodási jegyzékek többsége nem az ETO rendszerét használja, hanem a tudományok felosztásához jobban simuló tárgyszavas szisztémát. Viszont a tizedes osztályozás valamilyen — erősen rövidített — sémájával él a magyar, román, dán és spanyol gyarapodási jegyzék. Ahol a tizedes osztályozás mellett döntöttek, természetesen nem a rendszer „tudományos” használhatósága, hanem a gyakorlati szempontok voltak az irányadók (a bejelentő könyvtárak ezt a rendszert használják, a nemzeti bibliográfia is ezzel él). Talán tipikus példának éppen a mi gyarapodási jegyzékünket idézhetnénk: mivel könyvtáraink bejelentéseiket az ETO szákszámai alapján teszik meg, továbbá a Magyar Nemzeti Bibliográfia is rövidített tizedes számokat használ, az országos gyarapodási jegyzék is ezt a — tudományos szempontból erős kritika alá eső, de gyakorlatilag keresztülvihető — osztályozást használja.

A felépítés, a használat sokoldalúságát a név- és tárgymutatók rendszere biztosítja. Szinte alig ismerünk olyan szakrendben szerkesztett jegyzéket, mely a különféle csoportokba szétszórt anyagot ne fogná össze valamilyen — kisebb vagy nagyobb időközökben megjelenő — névmutató segítségével.

Címleírás, címfordítás. A gyarapodási jegyzékek legnagyobb része az átfutási idő lerövidítése, a terjedelem csökkentése és a tájékoztatás gyorsaságának fokozása érdekében *rövidített* címleírásokkal dolgozik.

A rövidítés mértéke eléggé különböző; általános gyakorlat, hogy a szerzők keresztnevét nem egészítik ki, sőt azokat mindig a kezdőbetűkre rövidítik. Az alcímet — amennyiben nem nélkülözhetetlen — elhagyják. Igen sok jegyzéknél (csehszlovák, dán, svéd, lengyel) a kiadót sem tüntetik fel, sőt a svéd *Accessions-Katalog* még a lapszámot sem hozza, ami már nyilvánvalóan túlzás.

Az előbbieknél részletezőbb mindenekelőtt a román, másodsorban a szovjet, a kínai (pekingi), és a dán jegyzékek címleírási gyakorlata.

Teljes értékű címleírás elvszerűen és gyakorlatilag csupán ott szükséges, ahol a jegyzék összefüggésben van a központi cédulaellátással, illetve kartonrendeléssel (*Berliner Titeldrucke, The National Union Catalog*).

A címfordítások, annotációk közlése a tájékoztatás intenzivítésének fokozása érdekében kívánatosnak mondható, különösen az olyan nyelveken, amelyek a jegyzéket kiadó országban kevésbé ismeretesek. Hogy e kétségtelenül indokolható gyakorlat mégsem általános, annak legtöbb helyen valószínűleg anyagi oka van, hiszen a kiadványokkal kapcsolatban az önköltség-csökkentés a gazdaságosság követelményei közé tartozik (magyar és lengyel jegyzékek).

Mivel az a véleményünk, hogy a címfordítások közlése bizonyos esetekben helyes, nem árt tudomásul vennünk az ismertebb gyarapodási jegyzékek e területen fennálló gyakorlatát. A szovjet, a csehszlovák és a román kiadvány minden mű címfordítását hozza, a Német Demokratikus Köztársaság jegyzékei a szovjet és a népi demokratikus könyveket igen, a nyugatiékat nem. A svéd jegyzék az

ottani olvasók előtt ismeretlen nyelveken (pl. magyarul is) kiadott művek címfordításait közli, a többit nem.

Bizonyos korlátozott jellegű (erre sémát nem lehet adni) tájékoztatás nyújtása az illető ország társadalmában kevésbé ismert nyelven írt könyvek címeiről mindenesetre összhangban áll a gyarapodási jegyzékek tájékoztató funkciójával.

Hatékonyág. E kétségkívül fontos tényező a gyarapodási jegyzékek társadalmi hasznosságával és szerepével függ össze. Mivel a kiadványok legújabbkori áradata a tájékoztatással kapcsolatos könyvtári munkaeszközök egész sorát hívta elő — s ezek közé tartoznak a központi katalógusokkal együtt az országos gyarapodási jegyzékek is — nem felesleges néhány, e körbe tartozó jelenség megvizsgálása.

Mivel a jegyzékek a kiadványok bizonyos, efemernek mindható kategóriáit eleve kizárják érdeklődési körükből, nehéz „abszolút” jellegű összehasonlításokat tenni.

A másik szempont e területen valószínűleg az, hogy a jelentő könyvtárak nem egyforma mértékben tesznek eleget bejelentési kötelezettségüknek, vagy annak a kooperációs munkára irányuló felkérésnek, mely a központi jegyzékek szerkesztősége részéről eljutott hozzájuk. Van arra is példa — éppen a jelentési kötelezettség vagy szándék objektív és szubjektív tényezőinek bizonytalansága miatt — hogy a jelentést teljesíteni nem tudó könyvtárak külföldi anyagát központi feldolgozás útján biztosítja a jegyzékek szerkesztősége. Szakmai szempontból elégtétellel állapíthatjuk meg, hogy ezt az úttörő módszert a magyar gyarapítási jegyzék 1961-ben megindult sorozatai alkalmazták először.

A szocialista államok könyvtárügyének egysége és a könyvtárközi együttműködésre irányuló magasfokú szervezettsége az oka annak, hogy ezek az országok igen sok külföldi kiadvány címeiről és lelőhelyeiről képesek tudósítani olvasóikat. Egy-két példa jellemző erre az ötvenes évek második feléből, továbbá évtizedünk első éveiből: a Szovjetunió központi gyarapodási jegyzéke kb. évi 60 000, a lengyel jegyzék 75 000, a magyar kiadvány kb. 70 000 címet tart számon.

A dán könyvtárak 20 000, a svéd könyvtárak pedig 50 000 címet jelentettek be a szerkesztőségek számára.

Ami a kooperációs munkában résztvevő könyvtárak számát illeti, ez államonként és évközönként, továbbá a szervező munka periodusaként eléggé változó.

Néhány adat azonban ezen a területen sem érdektelen. A csehszlovák jegyzék 1962-ben 18 állami tudományos könyvtár, a bolgár jegyzék 1959-ben 13 nagykönyvtár anyagát fogta át; Románia gyarapodási jegyzéke 80—90 intézmény, Magyarországé pedig 1962-ben több mint 500 szakkönyvtár külföldi beszerzéseit tartotta nyilván. A dánok 1953-ban 150, a spanyolok 1954-ben 140, a svédek ugyanebben az évtizedben 110 állami könyvtár új gyarapodásait regisztrálták. A Szovjetunió gyarapodási jegyzékének társadalomtudományi sorozata 130, természettudományi szekciója pedig 350 könyvtár beszerzését fogta át. Lengyelország és az USA jegyzékei mintegy 400 könyvtár beszerzéseivel foglalkoztak.

E területen nem törvényszerűségeket, inkább tendenciákat állapíthatunk meg. A jegyzékek egyik csoportja kétségtelenül csak a jelentős könyvtárak gyarapítási adatait óhajtja közölni (Szovjetunió, USA, Svédország, Olaszország, NDK, NSZK, Csehszlovákia), mások pedig — a tájékoztatás minél szélesebb bázisa kiépí-

tésének céljából — a kisebb szakkönyvtárakat is bevonják működési szférájukba (Lengyelország, Magyarország, a pekingi könyvtárak jegyzéke).

Egy megállapítást azonban nyugodtan megtehetünk: mindkét csoportnál az irányzat határozottan emelkedő (két példa erre: Dánia jegyzéke 1902-ben 24 könyvtár, 1945-ben 100 könyvtár külföldi gyarapításait tette közzé; a magyar jegyzék 1926-ban 20, 1962-ben pedig több mint 500 könyvtár új beszerzéseit közölte).

A hatékonyság egyik elemének tekinthető a megjelenés rendszeressége és periodicitása is. Világos, hogy a szabályosan, késés nélkül, rövid időközökben kiadásra kerülő jegyzékek jobb és hatásosabb kapcsolatokat építenek ki az olvasókkal, mint a rendszertelen, nagy időközökben útnak indított kiadványok. A jegyzékekbe fektetett energia határfoka akkor jelentkezik a társadalom szempontjából legintenzívebben, ha a bennük közölt anyag felhasználása lehetőleg késedelem nélkül történik meg.

Néhány fontosabb gyarapodási jegyzék megjelenésének periodicitását nem árt idéznünk: havonta kerül kiadásra Csehszlovákia, Magyarország, a Német Szövetségi Köztársaság jegyzéke, negyedévente a kínai, a lengyel, az olasz, a spanyol gyarapodási jegyzék, továbbá újabban a megreformált dán kiadvány szakrendi része.

Ahol viszont évi vagy több évi periodicitást biztosítanak csupán, ott sohasem a korszerű, gyors tájékoztatás a lényeg, hanem a központi katalógus kötet formátumú kiadása (Svédország, Finnország, Dánia; az utóbbinál a betűrendes rész).

Speciális igényekhez igazodik a Szovjetunió és az Egyesült Államok gyarapodási jegyzékének megjelenési ideje. Az előbbinél az A.) széria számai évente hatszor, a B.) szériáé évente tízszer, az utóbbinál a füzetes forma számai évente nyolcszor jelennek meg, míg különféle fokozatú kumulációi negyedévenként, évenként és ötévenként látnak napvilágot.

A gyors, szinte naprakész megjelenés — ezzel együtt a hatékonyság maximális fokozása s egyúttal a gazdaságosság biztosítása — a fotomechanikus sokszorosítási technika bevezetése óta vált lehetségessé. Az Egyesült Államok, a Német Szövetségi Köztársaság, Lengyelország és Magyarország gyarapodási jegyzékeinek korszerű sokszorosítási technikája — ami a szerkesztési munka menetére is kedvezően hatott — nyilván meggyőzően igazolja, hogy a hagyományos nyomdatechnika helyett éppen a hatékonyság fokozása érdekében érdemes volt bevezetni a xerox-offset eljárást.

III.

Magyarországon a huszas és harmincas évek között történt az első jelentős kísérlet országos gyarapodási jegyzék létrehozására. Az 1923-ban megalakult és 1924-től működni kezdő Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ (OKBK) egyik alapvető feladata a magyarországi központi katalógus megszervezése és folyamatos vezetése volt⁸. Az akkori KC számára húsz legfontosabb tudományos könyvtárunk jelentette be magyar és külföldi beszerzéseinek címeit.

E bejelentések nyomán 1926 január 1-től — 1926-os impresszummal, az 1928. évben kelt előszóval — nyomtatásban is megjelent a magyar „közkönyvtárak” gyarapodásának központi címjegyzéke. A kiadvány füzetek kezdettben (1—5. szám) betűrendben jelentek meg, majd az első félév után (a 6. számtól kezdve)

19 szakba csoportosítva kerültek kiadásra. Az 1926. év anyaga 3570 lapon, az 1927. évé 1490 lapon látott napvilágot. A központi gyarapodási jegyzék az említett könyvtárak külföldi könyvbeszerzései mellett a magyarországi monografikus kiadványok, továbbá a magyar és a külföldi periodikák adatait is tartalmazta, sőt kezdetben név- és földrajzi utalókkal is el volt látva. Ez csakhamar túlzásnak minősült, s a szerkesztőség eltekintett közlésüktől.

Az országos gyarapodási jegyzék előszava¹⁰ rámutatott arra, hogy a húszejlegjelentősebb könyvtár beszerzései — az akkori könyvtári viszonyok között — lényegében átfogták a Magyarországon fellelhető tudományos irodalmat. Ezután elvileg is tisztázni kívánta a nyomtatott országos gyarapodási jegyzék valóban korszerűnek és haladónak mondható célkitűzéseit:

megkönnyíteni az olvasók tájékozódását a legújabb kiadványok könyvtári lelőhelyét illetően, s ezzel fokozni a könyvtárak használatát;

a füzetek egy részének egyoldalas nyomása által címnyomatokat adni a könyvtárak számára, s így támogatni azokat a katalogizálás munkájában;

a célszerűség és tervszerűség jegyében — a gyarapodási jegyzékek közrebocsátása által — előmozdítani a könyvtári szerzeményezés koordinálását;

végül a kiadvány segítségével aktívabbá tenni a könyvtárak közötti együttműködést.

Az előszó — az akkori könyvtárügyi viszonyok valóságát nem eléggé mérlegelő optimizmusa ellenére — eleve leszögezte azt a nehézséget, sőt buktatót is, mely a jószándékú kiadvány közeli megszűnésére vezetett: a kitűzött célok megközelítése — mondja — csak akkor remélhető, ha a jegyzék megjelenése szorosan nyomon követi a könyvtárak beszerzéseit.

De nemcsak az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ munkájának kezdeti nehézségei és funkciójának kiszélesítése okozták, hogy a nagy várakozást keltő kiadvány a magyar tudományos könyvtárak 1926. és 1927. évi gyarapodásának közzététele után megszűnt, hanem a ráruházott funkciók és az igénybevett módszerek ellentmondásossága is.

Az egyik baj az volt, hogy a tájékoztatást kívánták szolgálni, lehetőleg jelentékeny késedelem nélkül, ugyanakkor ragaszkodtak a *Preussischer Gesamtkatalog*, illetve a *Berliner Titeldrucke* példájához, mely teljes értékű, bibliográfikus pontosságú és részletességű címleírásokat követelt. Ennek következtében a könyvtárak által beküldött címleírásokat a Központ munkatársai nemcsak egyszerűsítették, hanem sokszor teljesen át is dolgozták.

A nehézségek és problémák másik forrása a kiadványra ruházott feladatok halmozásában rejlett. Az még nem lett volna baj, hogy a könyvtárak periódika-gyarapodásának adatait is nyilvántartotta, de az már igen, hogy a hiányzó magyar nemzeti bibliográfia funkcióit is vállalta a magyarországi kiadványok könyvészeti adatainak és könyvtári lelőhelyeinek közzététele által.

Ha mindehhez hozzávesszük, hogy a hagyományos nyomdatechnika okozta „átfutás” körülményessége és lassúsága rövidesen bekövetkezett, világos, hogy a lemaradást — a gyarapodási jegyzékek rémét — az OKBK kiadványa sem tudta elhárítani.

Mindezen nehézségek, és feladat-halmozások miatt a különben értékes kiadvány rövidesen megszűnt, s így a tudományos tájékoztatásban való szerepe és egyéb, helyesen felfogott célkitűzései veszendőbe mentek.

Az OKBK jogutóda, az Országos Könyvtári Központ (OKK) csak jóval ké-

sőbb, a második világháború után újjította fel — szintén rövid ideig — elődjének gyakorlatát egy fontos részterületen: 1950 és 1952 között, ugyancsak a központi katalógus számára küldött jelentések alapján sokszorosított füzetek formájában közreadta a jelentősebb magyarországi könyvtárakba beérkező szovjetkiadványok központi gyarapodási jegyzékét.¹¹

IV.

Az ötvenes években — a társadalmi szükségletből, a kutatómunka, az oktatás és a termelés könyvtári igényeiből, továbbá az erőik gazdaságosabb felhasználásának követelményeiből kiindulva — egyre többen és erőteljesebben emelték fel szavukat a korszerű könyvtárakat egyébként is jellemző könyvtárközi együttműködés minél hatékonyabb megvalósítása érdekében. Hazánkban is fokozatosan megteremtődtek e kooperáció szemléleti, szakmai, szervezeti és anyagi alapjai. Igen jól tükrözi ezt a folyamatot az 1956-ban kiadott könyvtári törvényünk.¹²

E koncepcióba illően a Művelődésügyi Minisztérium könyvtári osztálya — az Országos Könyvtárügyi Tanáccsal és az Országos Széchényi Könyvtárral egyetértésben — 1959-ben napirendre tűzte az országos központi katalógus erőteljes fejlesztését¹³, ezzel kapcsolatban az ország könyvtáraiba beérkező külföldi könyvek központi feldolgozását, s e kooperációs munkák eredményeként országos gyarapodási jegyzékek kiadását¹⁴. Így a sokak — kutatók és haladó szellemű könyvtárosok — által már régóta kívánt könyvtári (tájékoztatási) munkaeszköz megvalósítása elérhető közelbe került s a Művelődésügyi Minisztérium e lényeges központi feladatokat könyvtárügyünk második öt éves tervének irányelveibe is beépítette¹⁵ s külön szakértőt bízott meg a tervek előkészítésével.¹⁶

A Minisztérium könyvtári osztályának alapvető elképzelései abból a feltevésekből indultak ki, hogy a magyarországi könyvek központi katalógizálása (OSzK Bibliográfiai osztálya) és az ezzel kapcsolatos központi cédulaellátás (Állami Könyvterjesztő Vállalat Könyvtárellátó osztálya) megszervezése után szükség van a magyar könyvtárakba beérkező külföldi könyvek központi katalógizálására, ennek eredményeként központi cédulaellátásra s e lehetőségek birtokában a külföldi könyvek országos gyarapodási jegyzékének kiadására.

Mindezt figyelembe véve, eme, a könyvtárak önkéntes együttműködését maximálisan feltételező elképzelés nyomán az országos gyarapodási jegyzékek következő funkciói és céljai rajzolódtak fel:

1. Mivel évente — számítások és reprezentatív felmérések alapján — a magyar tudományos- és szakkönyvtárakba külföldről mintegy 80 000—90 000 könyvnek mondható (tehát nem efemer-jellegű) kötet érkezik be, e gazdag anyagot központilag szerkesztett és kiadott, szakosított jegyzékek segítségével a tájékoztatás és tájékozódás szolgálatába kell állítani.

2. A külföldi könyveket — hogy a mintegy 2000 szakkönyvtár mentesüljön a katalógizálás munkájától s a kis szakkönyvtárak színvonalas katalógusokat tudjanak kiépíteni — központilag, könyvtárközi együttműködés segítségével kell feldolgozni, s így kell megszervezni a központi cédulaellátást is.

3. Az Országos Széchényi Könyvtár központi katalógusának a kis szakkönyvtárak különféle (leginkább személyzeti) okok miatt nem jelentik be külföldi gyarapodásuk címeit, a központi katalógus csonka marad s a benne rejlő potenciális

tájékoztatói funkcióit nem tudja hatásosan kifejteni. A külföldi könyvek központi feldolgozása ezt a nehéz problémát is sikerrel képes megoldani.

4. A központi katalógus fenti teljessé válása s a havonta, késés nélkül megjelenő gyarapodási jegyzékek lehetővé teszik a könyvtárközi kölcsönzés minőségi és mennyiségi fejlődését s megvalósítják az eszményi célt: az ország valamennyi szakembere és kutatója — bárhol dolgozik is — nemcsak elvileg, de gyakorlatilag is hozzájuthat az ország bármely könyvtárába beérkezett külföldi szakmunkához. Más szavakkal: a virtuális olvasótábor minden tagja minden könyv olvasójává és használójává válhatik.

5. Az országos gyarapodási jegyzékek — mivel anyagukat szakrendben tárják fel — megfelelő elemző munka segítségével igen alkalmas eszközök lesznek a könyvtárak gyarapítási tevékenységének tervszerű koordinálására. A lelőhelyek közlése, e közlések rendszeres figyelése felfedi egyrészt a felesleges, nem a könyvtári gyűjtőköröknek megfelelő beszerzéseket, másrészt — mintegy e kép negatívjaként — segít rámutatni az esetleges hiányokra, fehér foltokra is.

A jegyzékek anyagának hosszabb távra történő elemzése és tanulmányozása további haszonnal járhat könyvtárpolitikai célkitűzéseinkben: a gyűjtőköri elhatárolás, finomítás és differenciálódás objektív mérőeszközeivé válhat s a magyar könyvtárak gyűjtőköri kódexének létrehozásában komoly szerephez juthat.

6. Mint a nagy címanyagot feltáró országos katalógusok, az összesített gyarapodási jegyzékek is elláthatnak bizonyos bibliográfiai funkciókat, segítségükkel szakkartotékokat, irodalomjegyzéket lehet összeállítani, az országba beérkezett külföldi eredetű szakbibliográfiák rendszeres regisztrálásával pedig másodfokú bibliográfiává válhatnak.

7. Végső fokon az eddig tárgyalt szakirányú funkciók eredőjeként a korunkat, a szocialista tervezéskor s nem utolsósorban a modern könyvtári törekvéseket annyira jellemző gazdaságosság és racionális munkamódszer nagy mértékben érvényesülhet a központi katalógizálás segítségével létrejövő országos gyarapodási jegyzékek megalkotása közben. A sokszáz helyen előállított, a kis szakkönyvtárakban nem egyszer hibás címleírásokkal, kisipari módszerrel létrehozott kartotékok helyet egyetlen és helyes címleírással, korszerű nagyüzemi sokszorosító technikával elkészített kartonok kerülnek a különféle könyvtári katalógusokba.

Végül — de nem utolsó sorban — a központi megoldás következtében a sok munkaerőt, pénzt és anyagi ráfordítást, sokszorosító kapacitást lekötő különféle hálózati és könyvtári gyarapodási jegyzékek feleslegessé válnak, népgazdasági szinten az egy helyen történő nagyobb ráfordítás lényegében olcsóbb és gazdaságosabb megoldás. Így a könyvtárak is megtalálják számításukat, mert az általuk kiadott gyarapodási jegyzékek személyi és anyagi eszközeit egyéb fontos célkitűzések (tájékoztató munka, katalógusszerkesztés) megerősítésére fordíthatják, ugyanakkor az olvasók nem lesznek kénytelenek mintegy 20—25 jelentősebb könyvtár gyarapodási kiadványát lapozni, hogy hozzájussanak a számukra fontos új külföldi könyvek adataihoz és lelőhelyeihez.

Az 1959/1960 fordulóján megkezdett tervezési munka először az imént vázolt optimális célkitűzések jegyében indult, azonban a program megvalósításának kidolgozásával megbízott könyvtári szakértők már eleve többféle változattal számoltak.

Midőn 1959-ben a külföldi könyvek központi feldolgozása felvetődött, kezdetől fogva kizárólag a devizaigényes (tehát a tőkés államokból származó) könyvek katalogizálásáról lehetett szó. Ugyanis csak ezek a kiadványok jutottak el egyetlen központi elosztó szervezeten, az Állami Könyvterjesztő Vállalaton keresztül a könyvtárakhoz, így ebben az esetben adva volt az *egyetlen* helyen végrehajtható központi feldolgozás lehetősége.

Sajnos, két lényeges területen már nem volt ilyen egyszerű a helyzet, s ez a körülmény a teljes értékű központi feldolgozást eleve lehetetlenné tette, s már a tervezés első stádiumában is bizonyos kompromisszumokra kényszerített.

Az egyik nehézség abból származott, hogy a Szovjetunióból és a népi demokráciákból könyvtárainkba áramló igen fontos szakkönyvek nem *egy* központra, hanem különféle áteresztő zsilipeken — könyvkereskedéseken — keresztül jutnak könyvtárainkba, így a központi feldolgozás előfeltételei ezen a területen nincsenek adva.

A másik, magától értetődően decentralizált terület a nemzetközi kiadványcsere útján beérkező könyveknél adódott. Közismert tény, hogy tudományos — és szakkönyvtáraink — különösen 1958 óta — a múltéhoz viszonyítva igen erőteljesen kiépítették cserekapcsolataikat szocialista és tőkés viszonylatban egyaránt. E széleskörű cseretevékenység nemcsak a periodikákra irányult, hanem egyre inkább átfogta a könyveket is. Természetesen központi feldolgozásról itt sem lehetett szó.

Éppen ezért a program kidolgozásával megbízott szakfelügyelői javaslat¹⁷ — melyet az Országos Könyvtárügyi Tanács kibővített elnökségi ülése 1960 szeptemberében vitatott meg — eme nehézségek tudatában, mint lehetőségeket, a következő variánsokat tárta fel:

a) Az első az „optimális” változat. Ennek lényege az, hogy az ÁKV helyiségeiben, tehát a külföldi devizaigényes művek központi elosztó helyén szakmailag színvonalas feldolgozó csoport alakul nagy gyakorlattal rendelkező címleírók-ból és revizorokból. A naprakészen elkészített címleírások alapján a beérkezett példányoknak megfelelő számban haladéktalanul sokszorosítják a kartonokat; ezek már a könyvekkel együtt érkeznek meg a rendelő könyvtárba. Természetesen az Országos Széchényi Könyvtár központi katalógusa szintén birtokába jut minden címleírásnak; ezeket felhasználja az országos gyarapodási jegyzékek szerkesztéséhez, majd beosztja azokat a központi katalógusba.

E központi feldolgozó munka s a vele kapcsolatos kartonellátás természetesen jelentékeny státusigénnyel járt volna. Ennek haladéktalan biztosítása nem volt keresztülvihető.

Éppen ezért felmerült egy olyan elképzelés is, hogy a legjelentékenyebb budapesti tudományos könyvtárak önkéntes kooperáció keretében havonta bizonyos katalogizáló és revizori munkát vállaljanak a vázolt központi feldolgozás megsegítésére. Mivel ez az elképzelés nem találkozott az érdekelt könyvtárvezetők helyeslésével — hiszen felborította volna a feldolgozó munka futószalagjának rendjét s túlságosan igénybe vette volna az egyébként is túlterhelt feldolgozó személyzetet — igen rövid idő alatt lekerült a napirendről.

b) A második számú változat már sokkal inkább a tényleges szükségletekből és igényekből indult ki, s azt a tapasztalatot vette figyelembe, hogy a központi feldolgozás nyomán létrejövő katalóguscédulákra elsősorban a műszaki-termelési, továbbá az orvos-egészségügyi és a mezőgazdasági termelési hálózat-

nak van leginkább szüksége.¹⁸ Ezt a típusú központi feldolgozást indokolná az a tapasztalat is, hogy a külföldi könyvek többes példányai legnagyobb számban e hálózatok szakkönyvtáraiba kerülnek be.

Más oldalon viszont a társadalomtudományi és természettudományi gyűjtőkörű egyetemi könyvtárak, amelyek egyébként is hálózati központi feldolgozást valósítottak meg, nincsenek ráutalva a központi feldolgozásra, a központi katalógus számára pedig hálózati szinten teszik meg bejelentéseiket.

E változat előnye világos: a központi feldolgozást és cédula-ellátást a legszükségesebb területeken valósítaná meg, s ezen a vonalon biztosítaná a központi katalógus ellátását is a megfelelő kartonokkal.

c) Az eddigiekhez viszonyítva elvileg is, gyakorlatilag is keresztülvihetőbb változatként merült fel az a megoldás, mely a szervezés jelenlegi szakaszában tudatosan lemond a központi feldolgozás és a kartonelőállítás összekapcsolásáról. Elkészíti ugyan — rövidített formában — az ÁKV-hez beérkezett devizaigényes külföldi könyvek címléírását, de azokat nem sokszorosíttatja, hanem rövidített szakozás és a könyvtári lelőhelyek feltüntetése után haladéktalanul átadja az OSzK Központi katalógus osztályának, mely ezekből és a hozzá befutott bejelentésekből megszerkeszti a gyarapodási jegyzékek kurrens számait, a kartonokat pedig beosztja a központi katalógusba.

Ennek a feldolgozási formának az az előnye, hogy a központi katalógust és az országos gyarapodási jegyzékeket ellátja, ugyanakkor viszonylag a legkisebb személyi és anyagi ráfordítást igényli.

d) Végül a teljesség kedvéért nem árt megemlíteni — bár ez a forma már kívül esik a központi feldolgozás körén — hogy az összesített gyarapodási jegyzékeket kiadó külföldi könyvtári szervek leginkább a könyvtárak nem egyszer eléggé korlátozott számú bejelentéseiből állítják össze és adják ki a központi gyarapodási jegyzékeket (pl. Szovjetunióban, Lengyelországban, Svédországban, Dániában stb.).

Az Országos Könyvtárügyi Tanács idézett szakmai vitájában mindinkább kialakult az a vélemény, hogy a külföldi könyvek központi feldolgozása s az erre épülő országos gyarapodási jegyzékek kiadása igen komplex, szervezési és anyagi szempontból is bonyolult feladat, amit legjobb lépcsőzetesen, több ütemre felosztva megvalósítani. Vezető szakértőink általában nem tagadták, hogy *elvileg* a maximális megoldás (valamennyi külföldről beérkező könyv központi katalógizálása, az igénylő könyvtárak teljes kielégítése katalóguscédulákkal, az Országos Széchényi Könyvtár központi katalógusának maradéktalan ellátása a külföldi könyvek céduláival, minden külföldi könyv adatait magában foglaló országos gyarapodási jegyzékek közrebecsátása) lenne ideális, — de abban több-kevesebb eltéréssel mindenki megegyezett, hogy ez a végső és teljes cél csak évek munkája után lesz megvalósítható.

Éppen ezért a Tanács kibővített elnöksége azt javasolta a Minisztérium Könyvtári Osztályának, hogy a szerényebb változat megszervezését tűzze ki egyelőre célul, vagyis:

az Állami Könyvterjesztő Vállalatnál nyerjenek rövidített feldolgozást azok a külföldi devizaigényes művek, melyek az OSzK központi katalógusának nem jelentő (kisebb) szakkönyvtárakba kerülnek;

a nagyobb könyvtárak, a hálózati központok fokozott mértékben tegyenek eleget a központi katalógussal kapcsolatban fennálló bejelentési kötelezettségeik-

nek, mert a szocialista államokból származó könyvimport, illetve a nemzetközi csere útján beérkező könyvanyag adatai csak bejelentések útján juthatnak el a központi gyarapodási jegyzékek szerkesztőségéhez;

a nemzeti könyvtár kapja meg a szükséges személyi és anyagi lehetőségeket, hogy a központi katalógus mellé telepített szerkesztőség munkájával, a rendelkezésre álló xerox-offset technika segítségével rendszeresen jelenthesse meg az országos gyarapodási jegyzékeket;

nagy könyvtáraink — mivel a kooperációra még e szerényebb változat mellett is nagy szükség lesz — szakértőik tanácsaival, közreműködésükkel támogatásák ezt a fontos könyvtári vállalkozást.

A Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári osztálya elfogadta a Tanács fenti javaslatát s 1960 őszén és 1961-ben — most már az Országos Széchényi Könyvtár vezetésével, a könyvtár IV. főosztályával s e kooperációs munka megszervezésének előkészítésével megbízott szakfelügyelő közreműködésével — megtette a szükséges lépéseket az országos gyarapodási jegyzékek kiadásának biztosítására.

E munka néhány fontosabb mozzanatát és adatát röviden ismertetjük, annál is inkább, mert a magyarországi könyvtárközi kooperáció szakmailag is említésre méltó eredményei közé tartozik.

1. Az országos gyarapodási jegyzékekkel kapcsolatos személyi és anyagi tervezés megkívánta, hogy az egy naptári évben könyvtárainkba kerülő külföldi könyvek hozzávetőleges számát ismerjük.

E számításokat — melyeknek végeredménye évi 80 000—90 000 kötet lett — felhasználtuk arra is, hogy különféle következtetéseket vonjunk le a külföldi könyvek központi feldolgozására vonatkozóan.

Mivel ennek az elemzésnek részletes statisztikáját és eredményeit a *Magyar Könyvszemlé*-ben¹⁹ volt alkalmunk közzétenni, ezúttal néhány, jelenlegi témánk szempontjából lényegesnek látszó adatra hívjuk fel a figyelmet.

E szerint 1959 folyamán a devizaigényes könyvek 79%-a egy példányban, 11,7%-a két példányban, 7,3%-a három-öt példányban, s csupán 2%-a érkezett be 6—28 példányban könyvtárainkba. Ez a százalékos arány a szerzeményezés eloszlásáról kedvező képet ad, ugyanakkor azt is bizonyítja, hogy a központi katalógizálás — ha csupán a számokat elemezzük — nem kifizetődő. Az előzetes próbaszámlálásoknak megfelelően a társadalmi tudományok részesedése (88%) volt a legnagyobb az egyetlen példányban beérkező művekből; ez a szám a természettudományoknál és az alkalmazott tudományoknál 70—75%-ra csökkent: e területeken a két, vagy két példánynál nagyobb beszerzési volumen elérte a 25—30%-ot. Valóban, e szakterületeken (elsősorban a műszaki és az orvosi területen) látszik rentábilisabbnak a központi feldolgozás.

Kiderült az is, hogy a könyvtárak a beérkezett könyvek 50%-át jelentették a központi katalógus számára, így az értékes szakmunkák fele elkerüli a központi katalógus nyilvántartását. Ez a tény viszont azt igazolta, hogy valóban nagy szükség van az ÁKV-nál tervezett központi feldolgozásra mind a gyarapodási jegyzékek, mind a központi katalógus szolgáltatásainak fokozása érdekében.

2. E statisztikai felmérés alapján került sor azokra az operatív intézkedésekre, melyek a jegyzékek személyi és anyagi bázisát voltak hivatva megteremteni. Elkészült a szerkesztési munka költségvetése, a Művelődésügyi Minisztérium és az Országos Széchényi Könyvtár együttes erővel biztosították az induláshoz szükséges személyzetet, több nagykönyvtár (Országos Műszaki Könyvtár,

Országos Pedagógiai Könyvtár, Országgyűlési Könyvtár) különféle költségvetési és szakmai támogatást nyújtott az előkészítő munkák folyamán.

A jegyzékek szerkesztőségi csoportját az OSzK Központi katalógusok osztálya keretében szervezték meg, biztosítva azt is, hogy a szerkesztőség szakemberei az ÁKV helyiségeiben feldolgozhassák a központi katalógus számára be nem jelentett könyveket. Az ÁKV Könyvtárellátó osztálya irodai helyiség rendelkezésére bocsátásával támogatta az akciót.²¹

3. 1961 elején a MM Könyvtári osztálya felkérése alapján könyvtárközi szerkesztőbizottság alakult,²² mely egyrészt legjelentősebb könyvtáraink együttműködését volt hivatva nemcsak szimbolizálni, de valóra is váltani, másrészt pedig — különösen a szerkesztőség megalakulása előtti időszakban — a gyarapodási jegyzékekkel kapcsolatos több szakmai problémát megvitatni és megoldani.

Igy többek között kialakult a jegyzékek végső formai és tartalmi kerete: véglegessé vált hogy az utolsó öt évben megjelent külföldi könyvek címei és lelőhelyei havonta két sorozatban (társadalomtudományi és természettudományi széria), xerox-offset sokszorosító eljárással jelennek meg, egyelőre havi 300, illetve 400 példányban, évi 200, illetve 300 Ft előfizetési árban.

Mivel a jegyzékek sehol a világon nem közölhetik a nyomtatott vagy sokszorosított dokumentumok teljességét, szükséges volt elvszerűen meghatározni a tartalmi korlátozásokat. A *Magyar Nemzeti Bibliográfia* kurrens és retrospektív szerkesztőségeinek tapasztalatait érvényesítve, sikerült az efemer és a bizalmasnak minősített kiadványok azon körét meghatározni, mely kívül maradhat az országos gyarapodási jegyzékeken²³.

A gyarapodási jegyzékek — alapvető céljuk a gyors tájékoztatás lévén — általában rövidített címléírásokat használnak világszerte. A magyar szabvány alapján igen jól használható példatárral, mint illusztrációs anyaggal elkészült az országos gyarapodási jegyzékek rövidített címléírási szabályzata, valódi könyvtárközi együttműködés keretében²⁴.

Az Országos Osztályozási Bizottság több ülésén foglalkozott a jegyzékek szakrendjének kérdésével. Bár az ETO e területen is nyilvánvaló nehézségeivel, sőt hibáival mindenki tisztában volt, a javaslat mégis az ETO rövidített változatának használatát ajánlotta, tekintettel arra, hogy a könyvtárak a központi katalógusnak beküldött céduláikon az ETO szakszámait tüntetik fel, s a szerkesztőség — nem lévén birtokában a könyv — nem vállalkozhatik a puszta cím alapján felületes vagy egyenesen félrevezető besorolásokra.

Az ETO rövidített táblázataként magától értetődően kínálkozott a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* ún. 300-as osztályozása.

Azonban e rövidített táblázat további munkákat adott: egyrészt társadalomtudományi és természettudományi részre kellett szétbontani²⁵, másrészt az egyes osztályokat a külföldi könyvanyag természetének megfelelően korszerűsíteni, itt-ott bővíteni²⁶. Figyelni kellett arra is, hogy a szakszerkesztőknek módjuk és lehetőségük legyen — a beérkező könyvanyag tartalmi sajátosságaitól függően — az egyes csoportokat összevonni vagy tovább differenciálni.

Legtöbb problémát az ETO O szakjának szerepeltetése okozta. Mivel az általános- és segédkönyvek mindkét főterület kutatóit és szakembereit érdeklik, az a nézet nyert megerősítést, hogy a O szakot mindkét sorozatban meg kell ismételni.

Igen fontos volt a jegyzékekben szereplő könyvtárak jelzésének, az ún.

kód-rendszernek a megállapítása is, amit a központi katalógus igényeivel összhangban kellett kidolgozni.

A központi katalógus hagyományos jelölési rendszerét az idő már túlhaladta, így a külföldi példák tanulmányozása nyomán egy betű- és számkombinációból összeállított, rövid és rugalmas jelzetrendszer kialakítása történt meg²⁷, amit a központi katalógus s annak egyéb kiadványai és bevezettek.

Végül meg kell említeni néhány olyan javaslatot is, ami mérlegelésre került ugyan, de megvalósításukra — különféle okok következtében — eddig nem került sor. Így felmerült az a lehetőség, hogy a természettudományi sorozatot további, esetleg két-három szériára kellene bontani. Szó volt arról is, hogy a könyvek címeit — a tájékoztatás fokozása érdekében — magyar nyelven is közölni kellene.

Ha e két, önmagában helyes javaslatot anyagi szempontból nem is lehetett rögtön megvalósítani, azt viszont mindenki egyértelműen helyeselte, hogy a szakrend következtében előálló szétszóródást betűrendes név-, illetve címmutatóval kell kiegyenlíteni. Így mind a kutatók, mind a jegyzékeket használó intézmények (könyvtárközi kölcsönzés, könyvtárak stb.) könnyebben és gyorsabban tudnak eligazodni az anyagban.²⁸

V.

Az előbbieken ismertetett előkészítő munkák során 1961 októberétől kezdve 1961 folyamán az országos gyarapodási jegyzékek két szériájának három-három füzeté jelent meg, melyek lényegében még a próbaszámok szerepét töltötték be.²⁹

Tulajdonképpen 1962-ben alakult ki és szilárdult meg a jegyzékek mai formája. A kezdeti kését behozva, mind a társadalomtudományi, mind a természettudományi sorozatban tizenkét szám jelent meg,³⁰ az év első felében összevont számok formájában. A társadalomtudományi sorozat 1746, a természettudományi pedig 2034, tehát a két széria összesen 3780 oldal terjedelemben került kiadásra; az előbbi mintegy 32 900, az utóbbi 37 000, a két sorozat összesen kb. 70 000 címet tartalmazott. Százalékban kifejezve a társadalomtudományi szektor részesedése az egész anyaghoz viszonyítva 47%-os, a természettudományié pedig 53 %-os. A társadalomtudományi rész viszonylag magas — a tervezettnél magasabb — arányszáma valószínűleg annak a következménye, hogy ezek a könyvtárak általában nagyobb számban tesznek eleget bejelentési kötelezettségüknek, mint a természettudományi (műszaki) szakkönyvtárak, továbbá az utóbbiak — a termelés érdekeinek és a publikáció kialakult formáinak megfelelően — nem annyira idegen nyelvű *szakkönyvek* beszerzését, mint inkább *folyóiratok* előfizetését szorgalmazzák.

Nem érdektelen adat a jegyzékben szereplő könyvtárak száma sem: az 1962. év folyamán egy társadalomtudományi számban maximálisan szereplő könyvtárak száma 193, a természettudományiakban pedig — szintén az előfordult maximumot tekintve — 472 könyvtár volt.

A jegyzékek minden egyes számát a résztvevő könyvtárak már említett, kódjelekkel ellátott listáján kívül tárgymutató egészíti ki, mely a társadalomtudományi számok mintegy 170—180 szakcsoportjához 500—600 tárgyszó, a

természettudományi számok kb. 180—190 szakcsoportjához pedig 700—800 tárgyszó betűrendes közlése útján nyújt részletesebb eligazítást.

Az 1962. év tanulmányai alapján — a pozitívumok felsorolása mellett — néhány hiányosságra is rá kell mutatnunk.

Az egyik az, hogy a jegyzékek eddigi számait, illetve befejezett évfolyamát, a szakrendi anyagot összefogó névmutató nem készült el. Ez szakosított közlés esetén azért sem nélkülözhető, mert a könyvtárközi kölcsönzés névmutató hiányában csak csökkent mértékben képes felhasználni a jegyzékeket, továbbá a vidéki centrumokban az anyagot összefogó névmutató híján kevésbé használható a központi katalógus eme sokszorosított, decentralizáltnak mondható formája.

A másik nehézség a könyvtárközi együttműködés még most sem teljesértékű megvalósulásában rejlik. Könyvtáraink egy része a közös cél érdekében fokozhatná a külföldi gyarapodásairól szóló bejelentések mennyiségét, továbbá e közlések gyakoriságát és gyorsaságát.³¹

Az első év tanulmányai alapján az is kétségtelen, hogy e fontos, igen nagy anyagot nyújtó kollektív tájékoztatási munkaeszköz viszonylag nem eléggé elterjedt, megrendelőinek száma csekély (a társadalomtudományi sorozat előfizetőinek száma 1963 elején 228, a természettudományi 386; a köteles- és tiszteletpéldányokkal együtt 315, illetve 472).³² Úgy véljük, hogy a szükséges propaganda-eszközök igénybevétele mellett hálózatvezető központi könyvtáraink is elő tudnák segíteni a kiadvány nagymérvű elterjedését.

Összefoglalóul meg kell állapítanunk, hogy az eredetileg elhatározott és már ismertetett célkitűzésekhez viszonyítva az 1961. év folyamán megindult és 1962-ben megszilárdult kiadvány a gyarapodási jegyzékek következő funkcióinak óhaját és tud megfelelni:

a kutatók és a szakemberek tájékoztatását segíti elő a magyarországi könyvtárakba beérkező külföldi könyvek címeinek, megjelenési adatainak és lelőhelyeinek minél teljesebb, rendszeres közlése által;

ezzel a múlthoz viszonyítva sokkal teljesebbé teszi az Országos Széchényi Könyvtár központi katalógusát, mely a mellette működő könyvtárközi kölcsönzés szolgáltatásaival együtt a tájékoztató munka még hatékonyabb bázisává fejldhetnek;

lehetőséget nyújt — a megfelelő elemzések végrehajtása után — tudományos és szakkönyvtáraink szerzeményezésének tervszerű egyeztetéséhez, a gyűjtőkori problémák korszerű, részletező analíziséhez;

bibliográfiai területen segítséget ad a kutatómunka számára;

egyik hatásos eszközévé válik a magyarországi könyvtárak szocialista szellemű együttműködésének.

E szolgáltatások és funkciók — eltekintve a külföldi könyvekkel kapcsolatos központi cédulaellátástól, mely nálunk még időszerűtlennek bizonyult — valamennyi eredeti célkitűzésnek megfelelnek.³³

Kétségtelen, hogy az országos gyarapodási jegyzékek létrehozása és azok folyamatos kiadása felszabadulás utáni könyvtárügyünk egyik igen fontos eredménye, mely a tudományos kutatás és a könyvtári szolgáltatások közvetlen kapcsolatát ismét világszinten teszi lehetővé.

Ezek az elismerést kiváltó eredmények azonban még nem jogosítanak fel bennünket arra, hogy pontot tegyünk az országos gyarapodási jegyzékekkel kapcsolatos fejlesztési — szakmai és szervezési — munkálatok végére. Részben

az eddigi eredményeket kell minőségi és mennyiségi szempontból elmélyíteni, részben a további — természetesen reális — célkitűzéseket fokozatosan megvalósítani.

A fejlesztéssel kapcsolatos teendők egy részére már rámutattunk. Ezek: a könyvtárközi együttműködés fokozása, a kiadvány publicitásának erőteljes növelése, névmutató összeállítás és rendszeres közlése.

E szinte „magától értetődő” tennivalók végzése mellett a következőkben látjuk a magyarországi kiadvány további fejlődésének fokozatait:

Megfelelő lépéseket kellene tenni — az Állami Könyvterjesztő Vállalat bevonásával — a szocialista államokból, mindenekelőtt a Szovjetunióból és a Német Demokratikus Köztársaságból könyvtárainkba érkező kiadványok központi feldolgozására, hogy e fontos művek közül azok is teljes számban szerepeljenek a jegyzékekben és a központi katalógusban, melyeket kisebb szakkönyvtáraink nem tudnak bejelenteni.

Ezzel kapcsolatban — szintén az ÁKV könyvtárellátó osztályának közreműködésével — szükséges lenne a nagy példányszámban beérkező külföldi könyvek (műszaki és orvosi terület) központi cédulaellátásának problémáját felülvizsgálni.

Tekintettel arra, hogy kurrens hungarica-bibliográfiánk még nem valósult meg, a külföldön megjelent magyar, illetve magyarvonatkozású művek nagy tudományos könyvtárainkba beérkező címeinek, adatainak és lelőhelyeinek központi regisztrálását a gyarapodási jegyzékek keretében lehetne megszervezni, esetleg külön melléklet formájában, amit az erre illetékes intézmények és kutatók számára korlátozott példányszámban rendelkezésre lehetne bocsátani.

Helyes lenne az is, ha az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári osztályával együtt a megfelelő időpontban megbízást adna a jegyzékek tartalmi elemzésére, könyvtáraink szerzeményezési politikájának, gyarapítási munkájának rendszeres analizésére, a gyűjtőköri differenciálódás egyes jelenségeinek figyelésére.³⁴

Végül — természetesen néhány év múltán — egyes, különlegesen nagyobb érdeklődést kiváltó szakokat (pl. a referenz- és segédkönyvek anyaga, bibliográfiák címei, a távlati tudományos terv munkálatai során elsőrendűen kiemelt témák irodalma) kumulálni lehetne, hogy e rész-kumulációk, mint összesített lelőhely-jegyzékek és szakbibliográfiai segédeszközök a kutatók és a szakértők rendelkezésére álljanak.

Ha az országos gyarapodási jegyzékek szerkesztése és kiadása terén elért eddigi, kétségtelenül jelentős eredményeket nemcsak megőrizzük, de tovább is fejlesztjük,

ha könyvtáraink — elsősorban a hálózati központok — a szocialista szellemű könyvtárközi együttműködés keretében fontos, támogatásra méltó könyvtári műszernek tekintik a kiadványt,

ha a magyar könyvtárügy vezető szervei erőteljes támogatásban részesítik a jegyzékek munkáját,

ha tudósaink, kutatóink és szakembereink napi munkájuk során támaszkodnak a gyarapodási jegyzékekre s ezek elérik a megfelelő publicitást,

kétségtelen, hogy a kiadvány által közvetített művek eredményei gyorsan beépülnek a kutatómunka, az oktatás, a termelés napi és távlati munkájába. Így az a sok jószándék, energia, együttműködési készség, ami e fontos és szín-

vonalas kiadvány megteremtésénél és fejlesztésénél aktív módon jelentkezett, tovább fokozódik, s a magyar könyvtárügy hatását a társadalmi célok korszerű szolgáltatában erőteljesen növelni fogja.²⁵

Jegyzetek

1. A tanulmány külföldi vonatkozásait elsősorban a következő központi gyarapodási jegyzékek figyelembe vételével dolgoztuk fel (külön nem idézzük az egyes adatokat): Ausztria: *Österreichisches Gesamtzuwachsverzeichnis*. Wien, Österreichische Nationalbibliothek. 1931. (Csak néhány hónapig jelent meg.) — Belgium: *Liste des acquisitions des bibliothèques scientifiques de Belgique*. Bruxelles, Bibliothèque Royale de Belgique 1930—1932. — Bulgária: *Bjuletin za novonabyeni knigi na ruski is drugi ezici v Duržavna Biblioteka „V. Kolarov”*, *Universititska Biblioteka i Bibliotekata pri Bulgarskata Akademija na Naukite*. Sofija. 1954—. — Csehszlovákia: *Novinky literatury společenské vědy*. 1. Marxizmus-leninizmus, filosofie, politická ekonomie vědecký komunismus, stát a právo, otázky vědy a vědeckého výzkumu, historie. 2. Dělnické hnutí, hospodářská a politická situace, jednotlivých zemí, mezinárodní vztahy a zahraniční politika. 3. Jazykoveda, literární věda, umění. Praha, Státní Knihovna ČSSR. 1962—. — *Novinky literatury přírodní vědy, matematika*. Praha, Státní Knihovna ČSSR. 1962—. — *Novinky literatury zdravotnictví*. Praha, Státní Knihovna ČSSR. 1962—. (E kiadvány az utóbbi években több címváltozáson, átalakuláson ment át. Itt az 1962-ben végrehajtott s eddig tudomásunkra jutott átszervezés címváltozatának bibliográfiai adatait közöltük.) — Dánia: *Katalog over erhvervelser af nyere udenlands litteratur ved statens offentlige biblioteker*. København, Det Kongel. Bibliotek. 1901/1902/—1952/1957/. — *Accessions-Katalog. Fælleskatalog over danske videnskabelige og faglige bibliotekers erhvervelser af udenlandslitteratur*. København, Dansk Bibliografisk Kontor. 1/1953/—. — Egyesült Államok: *The National Union Catalog*. A cumulative author list represented by Library of Congress printed cards and titles reported by other American libraries. Washington, Library of Congress. 1/1956/—. — Finnország: *Suomen tietecellisten kirjastojen lisäluettelo*. Helsinki, Yliopiston Kirjasto. 1/1929/—. — Franciaország: *Bulletin des acquisitions étrangères de la Bibliothèque Nationale et des principales bibliothèques de Paris*. Paris, Bibliothèque Nationale. 1926—. — Japán: *Union catalogue of foreign books in Japan*. Current acquisitions. Tokyo, National Diet Library. 1959—. — Kína: *Union catalogue of books in European languages in Peiping libraries*. Peiping, National Library, 1931. — *Union catalogue of accessions of Western books in Chinese libraries*. Peking. 1958—. — Lengyelország: *Centralny katalog ksia. ek zagranicznych. Nowe nabytki w bibliotekach polskich*. Ser. A. Nauki społeczne. Ser. B. Nauki matematyczno-przyrodnicze. Ser. C. Technika. Ser. D. Gospodarstwo wiejskie. Ser. E. Transport. Ser. F. Wojskowość. Ser. G. Budownictwo. Ser. H. Przemysł. Ser. I. Rzemiosło. Ser. J. Transport. Ser. K. Wojskowość. Ser. L. Biblioteka Narodowa. 1958—. — Németország: *Verzeichnis der aus der neu erschienenen Literatur von der Königlichen Bibliothek zu Berlin (1898—) und den preussischen Universitätsbibliotheken erworbenen Druckschriften*. Berlin. 1892/1898/—1902/1909/. — *Berliner Titeldrucke*. Berlin. 1909/1910/—1935. — *Berliner Titeldrucke*. Fremdsprachige Erwerbungen der deutschen Bibliotheken. Berlin. 1936—1937. — *Deutscher Gesamtkatalog*. *Neue Titel*. Berlin. 1938—1944. — Német Demokratikus Köztársaság: *Berliner Titeldrucke*. *Neue Folge*. Zugänge aus der Sowjetunion und den europäischen Ländern der Volksdemokratie. Berlin, Deutsche Staatsbibliothek. 1954—1959. — *Berliner Titeldrucke*. Neuerwerbungen ausländischer Literatur der wissenschaftlichen Bibliotheken der DDR. Reihe A. Mathematik. Naturwissenschaften. Technik. Land- und Forstwirtschaft. Reihe B. Gesellschaftswissenschaften. Berlin, Deutsche Staatsbibliothek. 1960—. — *Neuerwerbungen der Öffentlichen Wissenschaftlichen Bibliothek zu Berlin (1953—) und der am Zentralkatalog der Ausländsliteratur mitarbeitenden Bibliotheken*. Reihe A. Naturwissenschaftlich-technische Literatur. 1952—1954. Reihe B. Gesellschaftswissenschaftliche Literatur. 1954. — *Das neue wissenschaftliche Buch (1958—) des Auslandes*. Neuerwerbungen der wissenschaftlichen Bibliotheken der Deutschen Demokratischen Republik. Reihe A. Naturwissenschaften und Technik. Reihe B. Gesellschaftswissenschaften. Berlin, Deutsche Staatsbibliothek. 1955—1959. (1960-ban beolvad a *Berliner Titeldrucke* c. kiadványba.) — Német Szövetségi Köztársaság: *Zentralkatalog der ausländi-*

- sehen Literatur. Monatliches Verzeichnis der von den deutschen Bibliotheken erworbenen, seit 1939 im Ausland erschienenen Bücher. Bearb. beim Zentralkatalog der wissenschaftlichen Bibliotheken des Landes Nordrhein-Westfalen. Köln. 1951—1958. — Norvégia: *Aksesjonskatalog over utlandsk litteratur*. Nobelinstituttets Bibliotek, Statistisk Sentralbyrås Bibliotek, Utenriksdepartementets Bibliotek. Oslo. 1951/1952—. — Olaszország: *Bollettino delle opere moderne straniere acquistate dalle biblioteche pubbliche governative Italiane*. (Később) *Catalogo*. . . Roma, Biblioteca Nazionale Centrale Vittorio Emanuele. 1886—. — Románia: *Catalogul colectiv al cărților străine intrate în bibliotecile din R. P. R.* București, Biblioteca Centrala de Stat a R. P. R. 1957—. — Spanyolország: *Lista de obras ingresadas en las bibliotecas españolas*. Madrid, Biblioteca Nacional, Servicio Nacional de Información Bibliográfica. 1954—. — Svédország: *Accessionskatalog. Sveriges offentliga bibliotek*. 1886—1954/1955 (1957). — *Accessionskatalog över utländsk litteratur i svenska forskningsbibliotek*. Red. av Bibliografiska Institutet vid Kungl. Biblioteket. Stockholm. 1956/1958/—. Szovjetunió: *Szvodn'ij bjulleten' novih inostrannih knig, posztupivših v biblioteki SzSzsZR*. Szoszt. Vseszozjuznaja Goszudarsztvennaja Biblioteka Inosztrannoj Literaturii. Otdel szvodn'ih katalogov. Moszkva. Szer. A. Eszetsztvennue nauki, medicina, szel'szkoe hozjajsztvo, tehnika. 1949—. Szer. B. Obszesztvennue nauki. 1952—. — *Eesti NSV suurematse raamatukogudesse saabunud väliskirjanduse koondbületään*. Tallin. 1956—. Törökország: *Yabancı dil eserler bületeni*. Ankara 1953—.
2. Kunze, H.: *Bibliotheksverwaltungslehre*. 2. verb. Aufl. Leipzig, 1958, Harrassowitz. 123. p.
 3. Björkbo, C.: Några tankar om samtkataloger och bckckalivering i almänhet och AK synnerhet. = *Biblioteksbladet*. 42. arg. 1957. 9. no. 589—596. p.
 4. Roloff, H. levébeli szíves közlése.
 5. Kunze, H.: i. m. 194. p.
 6. Róza György: Közgazdasági könyvtárak gyarapodási jegyzékei. = *Magy. Könyvszle*. 74. évf. 1958. 1. sz. 87—89. p.
 7. Piholt, H.: Danish libraries. = *New Zealand Libraries*. 1954. 2. no. 48—50. p.
 8. Pasteiner Iván: Az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ. = *A magyar tudománypolitika alapvetése*. Szerk. Magyary Zoltán. Bp. 1927. 628 p. — Ua.: Die Zentralstelle für Bibliothekswesen. = *Zentralbl. Bibliothekswesen*. 41. Jg. 1928. 306—311. p. — Jürgens, A.: A magyar közkönyvtárak gyarapodásának központi címjegyzéke. 1. év. 1. u. 2. szám. 1926. = *Zentralbl. Bibliothekswesen*. 43. Jg. 1926. 612—613. p. (Ismertetés.) Jürgens értékelése — elismerő szavai ellenére — lényegében helytelen volt. Nem vette észre, hogy a magyar kiadvány korszerűbb kiadvány-típus volt, mint a svéd vagy a dán *Accessions-katalog*. A magyar gyarapodási jegyzék a központi katalógussal való szoros kapcsolata ellenére is az olvasók *tájékoztatását* tekintette főfeladatának, s nem a cédulaformájú központi katalógust akarta pótolni. — M. Buday Júlia: *A könyvtárak együttműködése*. Bp. 1937. 20 p. (Könyvtári előadások. Az 1937. évi . . . könyvtárosképző tanfolyam előadásainak összefoglaló vázlata.) — Németh Mária: *A központi katalógus jelenlegi feladatai külföldön és Magyarországon*. Bp. 1961. OKT. 126 p. (Az Országos Könyvtárügyi Tanács Kiadványai 14.)
 9. *A magyar közkönyvtárak gyarapodásának központi címjegyzéke*. Kiadja az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ. Bp. Egyet. Ny. 1. évf. 1926. 3570 p. — 2. évf. 1927. 1490 p.
 10. Pasteiner Iván: Előszó. = *A magyar közkönyvtárak gyarapodásának központi címjegyzéke*. Bp. 1926. Egyet. Ny. III—V. p. (Az előszó 1928-ban kelt.)
 11. *Új szovjet könyvek könyvtárainkban*. (Orosz nyelven.) A Központi Címjegyzék alapján közreadja az Országos Könyvtári Központ. Bp. Diószegi soksz. 1 (1950) — 14 (1952).
 12. *A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1956. évi 5. számú törvényerejű rendelete a könyvtárügy szabályozásáról*. — *A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 1.018/1926.[III.] számú határozata a könyvtárügyről szóló 1956. évi 5. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról*. — A felszabadulás utáni könyvtárközi együttműködés fejlődéséről, e folyamat egyes állomásairól, a vonatkozó szakirodalomról lásd: Kovács Máté tanulmányát: *A magyar könyv- és könyvtárkultúra a szocializmus kezdeti szakaszában*. Bp. 1961. Akad. ny. Az Országos Könyvtárügyi Tanács kiadványai 11.)
 13. Németh Mária: *A központi katalógusok problémái az Országos Széchényi Könyvtárban*. Bp. 1959. 8 p. Soksz. (Az OSZK kollégiuma számára készült anyag.)
 14. E kooperációs munkák terveinek fáradszatólan propagálója Szekeres Pál, a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári osztályának akkori vezetője volt, aki minisztériumi munka-

társával, *Faragó László*val együtt sokat tett az országos gyarapodási jegyzékek létrehozása érdekében. Munkájuk nélkül nem valósult volna meg ez a korszerű kiadvány. — 1945 után a központi feldolgozás, a korszerű — szocialista jellegű — könyvtárközi együttműködés elvi és szakmai alapjait igen hatásonosan fejtette ki *Dienes László* egy tanfolyami előadásában: *Szocialista társadalomepítés és könyvtárügy.* (Bp. é. n.) Az Országos Könyvtári Központ könyvtárostanfolyama, 1951. október 1.—december 22. Előadások 1. — *Kóhalmi Béla* az ötvenes évek közepétől kezdve az Országos Könyvtárügyi Tanács és a MTA Könyvtártudományi Bizottságának értekezletein a Tanácsköztársaság könyvtárpolitikai elgondolásait felelevenítve, több alkalommal sürgette, hogy három nagy általános tudományos könyvtárunk (Országos Széchényi Könyvtár, Egyetemi Könyvtár, Akadémiai Könyvtár) külföldi beszerzéseiről egyesített gyarapodási jegyzéket adjon ki. Az érdekeltek ezt a tervet megértéssel fogadták, de a végrehajtás akadályja az volt, hogy a három nagy könyvtár közül egyedül az Akadémiai Könyvtár tette közzé új gyarapodásainak jegyzékét. — 1956-ban *Bognár Rezső*, a MTA akkori főtítkára szintén szót emelt a magyar tudományos könyvtárak közös gyarapodási jegyzékének kiadása mellett. — A központi feldolgozás és céduleállítás jelentőségét jól világította meg a „*Berliner Titeldrucke*” 1954. évfolyamának ismertetésében *Szász Károly*: „*Berliner Titeldrucke. Neue Folge. Jahreskatalog 1954. Berlin, Staatsbibliothek.*“ = *Magy. Könyvszle.* 1958. 1. sz. 92. p. — A központi katalógus, az országos gyarapodási jegyzékek és a központi feldolgozás összefüggéseit — konkrét javaslatokkal és tervekkel összekötve — *Németh Mária* referátumai tárták fel elsőnek: *A központi katalógusok problémái az Országos Széchényi Könyvtárban.* (Bp. 1959, OSZK.) 8 p. Soksz. — *A központi katalógusok helyzete és problémái Magyarországon.* Bp. 1960 január 14. 14 p. Soksz. (Ennek melléklete): *A külföldi könyvek központi katalogizálásának kérdései.* Bp. 1960. január 14. 10 p. Soksz. (Mindkét referátum az Országos Könyvtárügyi Tanács felkérésére készült. A referátumokat az OKT plénuma tárgyalta meg és fogadta el a bennük foglalt javaslatokat.)

15. *A Könyvtáros.* 1960. 6. sz.
16. E sorok írója foglalkozott a tervezés és előkészítés problémáival 1960 és 1961 folyamán.
17. *Haraszthy Gyula: A külföldi könyvek központi feldolgozásának néhány kérdése.* Bp. 1960. szeptember 1. OKT. 10 p. Soksz.
18. *Jánszky Lajos és Székely Sándor* szíves közlése.
19. *Haraszthy Gyula: A devizaigényes külföldi könyvbeszerzés elemzésének néhány tanulsága.* = *Magy. Könyvszle.* 77. évf. 1961. 1. sz. 91—99. p.
20. *Hámori Béla* fősztályvezető, mint felelős szerkesztő irányításával.
21. *Ubornyák László*, az ÁKV Könyvtárellátó osztályának vezetője megértően támogatta az ügyet.
22. A szerkesztőbizottság *Hámori Béla*, az OSZK fősztályvezetője elnökletével alakult meg. Tagjai a következők voltak: *Bóday Pál, Faragó Lászlóné, Haraszthy Gyula, Kenyeres Ágnes, Láng Imre, Németh Mária, Polzovics Iván, Székely Sándor, Weger Imre.*
23. *Javaslat a külföldi könyvek országos gyarapodási jegyzékébe felveendő, ill. kihagyandó művekre.* Bp. 1961. Soksz. 4 p.
24. (*Weger Imre, Petrovai Istvánné* közreműködésével): *Rövidített címleírásai szabályzat. A „Külföldi könyvek országos gyarapodási jegyzéké”-nek címleírásai szabályai.* Bp. 1961. 22 p. — E szabályzat lektorálásában észrevételeivel és tanácsaival közreműködött *Horváth Magda* és *Nagy Károlyné.*
25. *Javaslat az Országos Gyarapodási Jegyzékek sorozatainak szétválasztásához.* Bp. 1961. Soksz. 3 p., 2 mell.
26. *A „Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke” szakrendszere.* Bp. 1961. Soksz. 8 p. — E két utóbbi anyag kidolgozásában elsősorban *Kemény István*, azután *Páli Sándor, Pap Zoltán* és *Tőkés Lászlóné*, az OSZK tudományos munkatársai nyújtottak segítséget.
27. *Németh Mária (Somkúti Gabriella* közreműködésével): *Az országos gyarapodási jegyzékek kód-rendszere.* Bp. 1961. Soksz. 2, 1 p., 3 mell.
28. A jegyzékek előkészítésével, majd megindulásával kapcsolatban egy sor dokumentum (költségvetési számítások, különféle körlevelek, szakfelügyelői jelentések, szerkesztőbizottsági jegyzőkönyvek, előterjesztések, OSZK-kollégiumi referátumok stb.) keletkezett. Ezeket megőrzés és esetleges további kutatás céljából átadtuk a KMK archívuma számára, ahol megtekinthetők.
29. *Külföldi könyvek országos gyarapodási jegyzéke.* Budapest, Országos Széchényi Könyvtár. 1961. *Társadalomtudományok* 1—3. sz. — *Természettudományok* 1—3. sz.

30. Ua.: 1962. *Társadalomtudományok* 1—12. sz. — *Természettudományok* 1—12. sz.
31. A Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári osztályának álláspontját a kooperációval kapcsolatban — éppen a gyarapodási jegyzékekre is utalva — részletesen fejtette ki *Láng Imre: A könyvtárak 1961/62. évi munkájának és együttműködésének néhány kérdése. — — beszámolója a könyvtárvezetők 1961. október 17-i országos értekezletén.* Bp. 1961. Egyet. Ny. 15 p. (Melléklet A Könyvtáros 1961. évi 12. számához.) — Ami a könyvtárközi együttműködésnek a központi katalogizálásra, illetve a központi cédulaellátásra vonatkozó, főleg az illető ország saját kiadványaival kapcsolatos szakmai problémáit illeti, lásd a *Könyvtári Figyelő* 1961. 6. számában közölt referátumokat és a kérdés bibliográfiáját. — E témakör kifejtését lásd még: *Ranganathan, S. R.: Heading and canons. Comparative study of five catalogue codes.* Madras—London, 1955. 300 p.
32. *Róna-Tass András* osztályvezető szíves közlése.
33. Az országos gyarapodási jegyzékekről szóló magyar szakcikkek, ismertetések száma természetesen ma még viszonylag csekély. A jegyzetekben már idézett publikációkon kívül még a következő cikkek jelentek meg e témáról: *Németh Mária: Az országos gyarapodási jegyzékek kiadásáról.* = *OSZK Híradó.* 1961. 5. sz. 99—101 p. — *Szepesi Zoltánné: Még egyszer az országos gyarapodási jegyzékekről.* = *Orvosi Könyvtáros.* 1961. 2. sz., 1962. 1. sz. 28—32. p. — *Haraszthy Gyula: Az országos gyarapodási jegyzékek megjelenése elé.* = *A Könyvtáros.* 11. évf. 1961. 8. sz. 475—458. p. — Ua.: *Megjelent a „Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzék”-ének első két száma.* = Uo. 12. évf. 1962. 1. sz. 21. p. — Ua.: A könyvtári tájékoztatás újabb kollektív munkaeszközei Magyarországon. = *Magy. Könyvszle.* 79. évf. 1963. 1—2. sz. 126—130. p. — *Vértesy Miklós: Über die Herausgabe eines Zentralen Titelverzeichnisses der Neuerwerbungen in Ungarn.* = *Zentrabl. Bibliothekswesen.* 76. Jg. 1962. 10. no. 450—451. p.
34. Értesülésünk szerint (*Pajkossy György*, a Szerzeményezési Szakbizottság elnöke és *Róna-Tass András* osztályvezető szíves közlése) a MM Könyvtári osztálya és az OKDT szakbizottsága megkezdte e munkák előkészítését.
35. Összefoglalóan közöljük a külföldi központi gyarapodási jegyzékek tanulmányozása során leginkább használt szakirodalom bibliográfiáját. — *Ambarcumjan, V. A.: Princíptü organizacii i metodü posztroenija szvodnih katalogov za rubezsom.* = *Bibliotekovedenie i Bibliografija za Rubezsom.* 1959. 2. vüp. 125—155. p. — *Ambarcumjan, V. A.: Szvodnë katalogi Rumünskoj Narodnoj Reszpubliki.* = *Szovet. Bibliogr.* 1960. 6. no. 110—113. p. — *Björkbom, C.: De nya AK-planerna.* = *Tidskrift för Dokument.* 1956. 57—58. p. — *Björkbom, C.: Några tankar om samtkataloger och boklokalisering i allmänhet och AK i synnerhet.* = *Biblioteksbladet.* 42. arg. 1957. 9. no. 589—596. p. (1894 sz. OSZK fordítás.) — *Björkbom, C.: The union catalog problem with special reference to Swedish catalogs.* = *Libri.* 2. vol. 1952. 2. no. 137—149. p. — *Brummel, L.: Union catalogues. Their problems and organization.* Paris, 1956. 94 p. (Unesco bibliographical handbooks 6.) — *Brummel, L.—Egger, E.: Guide to union catalogues and international loan centres.* The Hague, 1961. Nijhoff. 89 p. — *Czerniatowicz, J.: Union catalogues in Slavonic countries.* = *Libri.* 9. vol. 1959. 4. no. 329—346. p. — *Deutsche Staatsbibliothek 1661—1961.* Red. *H. Kunze, W. Dube, G. Fröschner.* Leipzig, 1961. Verl. für Buch- und Bibliothekswesen. 1—2. Bd. — *Egger, E.: Die Gesamtkataloge in Europa. Stand. Probleme. Zusammenarbeit.* = *Libri.* 7. vol. 1958. 4. no. 309—324. p. — *Egger, E.: Die Gesamtkataloge in Europa. Stand und Probleme. (Nachtrag.)* = *Libri.* 8. vol. 1958. 2. no. 171—188. p. — *Esdaile, A.: National libraries of the world.* 2. ed. completely rev. by *F. J. Hill.* London, 1957. Library Association. 413 p. — *Fleischhack, O.—Rückert, E.—Reichardt, G.: Grundriss der Bibliographie.* Leipzig, 1957. Harrasowitz. 68—72. p. — *Heintze, I.: Co-operation between research libraries and public libraries in Sweden.* = *Libri.* 12. vol. 1962. 3. no. 272—282. p. — *Horváth Viktor: Nagykönyvtárakról, a régi állomány gyors katalogizálásáról, a központi katalógusokról és néhány érdekes kulturális intézményről.* (Lengyelország.) = *Külföldi tanulmányutak.* 5. köt. 1961. Bp. 1962. OKT. 26—47. p. — *Kalaidjewa, K.: On the post-war development of libraries in Bulgaria and the reorganization of the National Library „Vassil Kolarov”.* = *Libri.* 12. vol. 1962. 1. no. 13—24. p. — *Kirpicseva, I. K.: Bibliografija v pomoses naucsnoj rabote.* Leningrad, 1958, Gosz. Publ. Biblioteka im. Szaltükova Scedrina. 480 p. — *Kunze, H.: Bibliotheksverwaltungslehre.* 2. verb. Aufl. Leipzig, 1958. Harrasowitz. XIV, 344 p. — *Larsen, K.: Les services bibliographiques nationaux.* Paris, 1955. IX, 171 p. (Manuels de l’Unesco I.) — *Malclès, L. N.: Les services bibliographiques dans le monde.* Premier et second rapports annuels. 1951—1952, 1952—1953. Paris, 1955. Unesco. 396 p. — *Malclès, L. N.: Les sources du travail*

bibliographique. Genève-Lille, Droz-Giard. 1. tom. Bibliographies générales. 1950. 364 p. — *Nabatova, M. B.*: Bibliotecsnoe delo v Csehszlovackoj Reszpublike. = *Bibliotekovedenie i Bibliografija za Rubezsom*. 1. 1958. 143—222. p. — *Németh Mária*: *A központi katalógus jelenlegi feladatai külföldön és Magyarországon*. Bp. 1961. 126 p. (Az Országos Könyvtárügyi Tanács kiadványai 14.) — Die neue Reihe der dänischen Akzessionskataloge. = *Zeitschr. Bibliothekswesen und Bibliogr.* 1. Bd. 1954. 2. H. 158—159. p. — *Pelcowa, A.*: Prace bibliograficzne i dokumentacyjne w Chinskiej Republice Ludowej. = *Przegląd Bibliot.* 27. rocz. 1959. 4. no. 312—325. p. (OSZK fordítás 2371. sz.) — *Ranganathan, S. R.*: *Hexling and canons*. Madras—London, 1955. Viswanathan — Blunt. 298 p. — *Roloff, H.*: Zentralkataloge. = *Handbuch der Bibliothekswissenschaft*. Begr. v. F. Milkau. 2. verm. und verb. Aufl. hersg. v. G. Leyh. Wiesbaden, Harrassowitz. 2. Bd. 1958—. — *Schneider, G.*: *Handbuch der Bibliographie*. 4. gänzlich veränderte und stark verm. Aufl. Leipzig, 1930. Hiersemann. 674. p. — *Stein, H.*: *Manuel de bibliographie générale*. Paris, 1897. [Reprint 1962.] 7. p. — *Totok, W.*—*Weitzel, R.*: *Handbuch der bibliographischen Nachschlagewerke*. 2., stark erw. völlig neu bearb. Aufl. Frankfurt a. M. 1959. Klostermann. 31—35. p. — *Vaszilevszkaja, V. A.*—*Voszkreszenszkaja, N. Sz.*: Szvodnüe katalogi v SzSzsZR. = *Bibliotecsnoe delo v SzSzsZR*. Moszkva, 1957. Gosz. ordena Lenina Biblioteka SzSzsZR im. V. I. Lenina. 341—372. p. — *Zunker, E.*: Die regionalen Zentralkataloge der Bundesrepublik und ihre Einschaltung in den Leihverkehr. = *Dokumentation, Fachbibliothek, Werksbücherei*. 10. Bd. 1962. 5. H. 149—154. p. — Végül hálás köszönetet mondunk a következő külföldi könyvtáraknak (szakembereknek), akik levélbeni tájékoztatást is adtak az egyes jegyzékek szerkesztési problémáinak legújabb állásáról: Csehszlovákia: *Slovenská Knihovna* (J. Strnadel). — Dánia: *Det Kongelige Bibliotek* (K. E. Svendsen). — Német Demokratikus Köztársaság: *Deutsche Staatsbibliothek* (H. Roloff). — Svédország: *Kungliga Biblioteket* (H. Bohrn). Az írásbeli anyagok szíves beszerzéséért, továbbá egyes jegyzékek rendelkezésre bocsátásáért őszinte köszönetet mondok a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának, mindenekelőtt *Szentgyörgyi Mária* osztályvezetőnek.

National Lists of Acquisitions in foreign countries and Hungary

GY. HARASZTHY

The study discusses questions pertaining to central lists of book acquisitions in a country. In introducing the subject, certain problems relating to matters of principle are clarified:

- a) Functions of such national lists in co-ordinating information services, union catalogues, inter-library loans, cataloguing, acquisitions, bibliographical assistance, unification of cataloguing in general;
- b) role of such lists in the development of inter-library co-operation.

Following the introduction, the most urgent problems in connection with central lists of acquisitions published abroad are outlined, according to the following aspects:

- Functions and types of central lists of acquisitions;
- Methods of editing;
- Relationship of the lists to the union catalogue;
- Number of contributing libraries, questions regarding efficiency of lists;
- Arrangement of lists, number of series, systems of classification, periodicity;
- Problems concerning bibliographical entries and their translations, number of titles contributed, technical problems, questions of reproducing.

The problems are discussed on the basis of observations made with central lists of acquisitions published by the following countries:

Austria, Belgium, Bulgaria, China, Czechoslovakia, Denmark, Finland, German Democratic Republic, German Federal Republic, Hungary, Italy, Japan, Norway, Poland, Rumania, Soviet Union, Spain, Sweden, Switzerland, Turkey, United States of America.

The second part of the study deals with the situation in Hungary. After outlining matters of principle (basic functions of national lists of acquisitions), a brief historical survey is given, starting with the central lists of acquisitions first published in 1926, and continuing with describing the activities exercised in the country in recent years with a view to creating new, up-to-date central (national) lists of acquisitions.

By the end of the fifties the necessity of publishing such lists in Hungary, owing to the following important viewpoints, was generally acknowledged:

1. Necessity of informing scientific researchers and experts about newly acquired foreign technical books;
2. Completing of the Union Catalogue (functioning as a division of the National Széchenyi Library, Budapest, Hungary) through addition of titles and locations of these important foreign books;
3. Co-ordinating the acquisitions policy of the Hungarian scientific libraries;
4. Developing inter-library co-operation in general;
5. Simplifying and rationalizing information services through publication of one central list of acquisitions instead of the numerous lists individually published by libraries and library networks.

All these questions took shape and were discussed by the competent authorities of librarianship already in 1959. In 1960 planning and organizing by experts were begun; the most important points: drawing up of rules for abbreviated entries and classification, reorganizing the symbol-system of the Hungarian libraries, establishing the category of titles to be made subject of reporting by contributing libraries, technical experiments, etc. The first lists were published in October 1961; after three months of experimenting, national lists of acquisitions with exact, up-to-date information have been appearing ever since January 1, 1962.

Salient data of the lists, as apparent from the first complete annual volume, are as follows:

The lists are edited in the National Union Catalogue Division of the National Széchenyi Library, a separate editing staff is attending to the work. Information about titles and locations is gained from the following sources:

- a) reports by libraries regularly submitted for inclusion in the Union Catalogue;
- b) catalogue entries centrally set up by the State Book Distributing Enterprise, which is the trade centre of every book coming from western countries.

The titles figure as abbreviated entries in the lists. The editors include every essential information and also locations of all foreign publications of a nonephemeral character. Two series are issued monthly: social science and natural science series. The classified material is described in 350 groups, according to the abbreviated table of the UDC. Every list issued covers titles of foreign books published over the preceding five years.

In the course of 1962 approximately 70,000 titles were dealt with. The acquisitions by 180 special libraries in the social science series, and by 440 in the natural science series, were registered. A subject index completes every issue.

For rapid registration and central processing of the titles, the publication is reproduced by the XEROX-OFFSET process. It was thus now possible to overcome the greatest drawback of lists published in Hungary as far back as in the twenties of this century: delay in publication.